

Horyzonty Polityki
2022, Vol. 13, N° 44

WALDEMAR SOBERA

<http://orcid.org/0000-0003-0443-5653>
Uniwersytet Śląski w Katowicach
waldemar.sobera@us.edu.pl

DOI: 10.35765/HP.2280

Sensacja czy realizm? Etyka komunikowania na przykładzie wojny w Ukrainie

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Analiza problematyki wykorzystywania zasad etyki dziennikarskiej w relacjonowaniu konfliktu w Ukrainie w kontekście kodeksów dziennikarskich i specyfiki zdarzeń nadzwyczajnych.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: W tekście przeanalizowano, jakie problemy etyczne stają przed dziennikarzami w kontekście relacjonowania wydarzeń z zachowaniem odpowiedniego szacunku dla osób poszkodowanych i odbiorców. W artykule zastosowano metody badawcze właściwe dla nauk społecznych i humanistycznych, w tym metodę *desk research* oraz studium przypadku (*case study*).

PROCES WYWODU: Punktem wyjścia do prezentacji problematyki etyki dziennikarskiej w sytuacjach kryzysowych były zasady zawarte w kodeksach etycznych stowarzyszeń dziennikarskich i opracowaniu Karola Jakubowicza „Dziennikarz w sytuacji kryzysowej”. W artykule skupiono się zwłaszcza na relacjonowaniu wydarzeń z początkowego okresu konfliktu w Ukrainie w 2022 roku.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Dynamika i emocjonalność sytuacji kryzysowej oraz wysoka konkurencyjność na rynku mediów sprawiają, że często łamane są zasady etyczne związane z obiektywnym przedstawianiem zdarzeń. Kluczowe jest odpowiednie ukazywanie scen śmierci i szacunek dla osób poszkodowanych w czasie zdarzeń nadzwyczajnych. Relacje powinny być wyważone, by nie wywoływać paniki wśród odbiorców.

Sugerowane cytowanie: Sobera, W. (2022). Sensacja czy realizm? Etyka komunikowania na przykładzie wojny w Ukrainie. *Horyzonty Polityki*, 13(44), 187–201. DOI: 10.35765/HP.2280.

WNIOSKI, INNOWACJE I REKOMENDACJE: Analiza przykładów relacjonowania kryzysu w Ukrainie wykazała częste naruszanie zasad etycznych przez dziennikarzy. Jedną z przyczyn jest duża dynamika i dramatyzm zachodzących wydarzeń. Artykuł ma za zadanie zwiększyć świadomość istnienia deontologii dziennikarskiej, przestrzegania jej postanowień oraz posłużyć do głębszych analiz w przyszłości, dotyczących specyfiki postępowania dziennikarzy i uczestników zdarzeń nadzwyczajnych, w tym wojennych.

SŁOWA KLUCZOWE:

etyka, wojna, Ukraina, dziennikarstwo, godność człowieka

Abstract

SENSATION OR REALISM?
ETHICS OF COMMUNICATION ON THE EXAMPLE
OF THE WAR IN UKRAINE

RESEARCH OBJECTIVE: Analysis of the issues of compliance with the rules of journalism ethics in reporting the conflict in Ukraine, in the context of journalistic codes and the specificity of extraordinary events.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The text analyzes the ethical problems faced by journalists in the context of reporting the events with due respect for the aggrieved parties and the audience. The article uses research methods common for the social sciences and humanities, including the desk research method and case study.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The starting point for the presentation of journalism ethics in crisis situations was the principles contained in the codes of ethics of journalistic associations and the study by Karol Jakubowicz "Journalist in a crisis situation". The considerations refer to the reporting of events from the initial period of the conflict in Ukraine in 2022.

RESEARCH RESULTS: Due to the dynamics and emotionality of a crisis situation, as well as competition in the media and politics market, ethical principles related to the objective presentation of events are often violated. The key is to properly portray death scenes and to respect people injured during extraordinary events. Reporting should be balanced so as not to cause panic.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: The analysis of examples of reporting the crisis in Ukraine revealed frequent violations of ethical principles. One of the reasons is the great dynamics and drama of the events taking place. The purpose of the article was to raise awareness of the existence of journalistic deontology, compliance with its provisions

and to serve for deeper analyzes in the future regarding the specificity of the behavior of journalists and participants of extraordinary events, including war.

KEYWORDS:

ethics, war, Ukraine, journalism, human dignity

WPROWADZENIE

Zgodnie z definicją legalną, sytuacja kryzysowa wpływa „negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołująca znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków” (Ustawa o zarządzaniu kryzysowym, 2007). We wskazanej definicji największa uwaga skoncentrowana jest na człowieku, który z powodu sytuacji kryzysowej może utracić zdrowie, życie i majątek. To właśnie jednostka zostaje postawiona w centrum zarówno przez media relacjonujące zdarzenia kryzysowe, jak i polityków biorących odpowiedzialność za zarządzanie sytuacjami nadzwyczajnymi. Opis tragedii, traum chwytają za serce, ale granica między empatycznym przedstawieniem sytuacji a sensacyjnością przekazu jest bardzo cienka. Za przykład takiej sytuacji może posłużyć wojna w Ukrainie (2022).

Celem artykułu jest analiza problemu etycznego komunikowania kryzysowego w odniesieniu do konfliktu w Ukrainie. Konflikt zbrojny rozgrywający się w bliskiej odległości od polskiej granicy, problem uchodźców, a także poczucie zagrożenia ekspansją rosyjską sprawiają, że na dziennikarzach spoczywa duża odpowiedzialność bezstronnego i obiektywnego relacjonowania zdarzeń. Zgodnie z narracją dominującą w polskich mediach przyjęto, że można w przypadku działań za wschodnią granicą naszego kraju posługiwać się określeniem wojna. W artykule, wykorzystując metodę *desk research* i studium przypadku, przedstawiono rozważania na temat etycznego relacjonowania wydarzeń wojennych z pierwszych trzech tygodni działań zbrojnych (24 lutego – 17 marca 2022 r.), prezentowania osób nimi dotkniętych, w perspektywie kierujących się chęcią osiągnięcia ekonomicznego zysku mediami oraz dużego zainteresowania społecznego występującym konfliktem. Rozważania

teoretyczne – odnoszące się do etyki dziennikarskiej – zostały uzupełnione przykładami wynikającymi z obserwacji polskich serwisów informacyjnych (TVN24, Polsat News, TVP Info) oraz mediów społecznościowych (Facebook.com oraz Twitter) w analizowanym okresie. Już na wstępie można postawić pytanie – czy w realiach sytuacji kryzysowej istota ludzka (zarówno osoby poszkodowane, jak i odbiorcy mediów) jest najwyższym dobrem dla wszystkich zaangażowanych stron? W celu zogniskowania rozważań na poszczególnych aspektach etycznego komunikowania, w dalszych akapitach zostaną przedstawione najważniejsze dziennikarskie kodeksy etyczne w Polsce i zasady w nich zawarte; sposoby budowania narracji dziennikarskiej i przekazu z obszarów dotkniętych sytuacjami kryzysowymi; relacjonowanie konfliktu zbrojnego; wpływ nowych mediów i technologii na sposób komunikowania.

ETYKA DZIENNIKARSKA W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH

W ustawie z 26 stycznia 1984 roku Prawo prasowe wskazano, że dziennikarz powinien zachować szczególną staranność i rzetelność w czasie przygotowywania materiału prasowego (art. 12). Zasada ta podkreśla obowiązek zachowania przez dziennikarza ponadprzeciętnej, wyjątkowej uwagi oraz staranności przy zbieraniu dowodów i konfrontowaniu opinii, w celu przedstawienia zdarzeń w sposób obiektywny (Chyliński, 2014, s. 27–28). Można uznać, że stanowi ona wstęp do rozważań nad wartościami etycznymi, które wyznaczają zasady dla dziennikarza w jego pracy. Specyfika artykułu wymaga skoncentrowania się na sytuacjach nadzwyczajnych, kryzysowych. Wymuszają one na dziennikarzach zarówno większy wysiłek psychiczny, fizyczny oraz powodują wzmożone zaangażowanie emocjonalne w przedstawiane historie. Szczególnie jest to widoczne w czasie długotrwałych zdarzeń nadzwyczajnych, takich jak np. powódź z 1997 roku czy opisywana wojna w Ukrainie. Przemęczenie dziennikarzy zwiększa ryzyko popełniania błędów, w tym niestosowania się do zasad etycznych.

Zasady etyczne dotyczące zawodu dziennikarskiego są umieszczone w kodeksach właściwych dla konkretnych stowarzyszeń

dziennikarskich. Zanim zostaną zaprezentowane ich przykłady, należy wspomnieć o wielu problemach charakterystycznych dla polskiego dziennikarstwa, między innymi bardzo niskim stopniu przynależności dziennikarzy do zrzeszeń zawodowych oraz ogólnym rozproszeniu środowiska. Potwierdzają to badania ogólnopolskie, jak i lokalne (Stępińska & Ossowski, 2011, s. 27; Szot, 2013, s. 318–321; Barczyszyn-Madziarz, 2019). Może rodzić to poważne konsekwencje. Jeśli dziennikarze nie należą do organizacji samoregulujących ich zawód, to wątpliwa staje się wiara w przestrzeganie zasad przez nie stanowiących. Sami dziennikarze w dominującym stopniu negatywnie oceniają stan profesjonalizmu współczesnego dziennikarstwa w Polsce (Skuzza, Modzelewska & Szeluga-Romańska, 2019, s. 87–88). Problem tkwi między innymi w braku poważnych konsekwencji, które spotkałyby twórcę materiału łamiącego zasady etyki. Na przykład Kodeks Etyki Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich (dalej w tekście: KESDP) (b.d.) przewiduje, że dziennikarz łamiący zasady etyki może być ukarany m.in. naganą, zawieszeniem w prawach członka lub usunięciem ze Stowarzyszenia. Podobne rozwiązania zostały ujęte w Dziennikarskim Kodeksie Obyczajowym (Kodeks Etyki Dziennikarskiej) (dalej w tekście: DKO) (b.d.). Brak doniosłych następstw łamania zasad, przy niskim stopniu przynależności do organizacji samoregulujących zawód dziennikarski oraz samoświadomość niskiego profesjonalizmu zawodowego, może wpływać na niestosowanie się do nich.

Konieczne jest przedstawienie najważniejszych zasad ujętych w kodeksach dziennikarskich odnoszących się bezpośrednio lub pośrednio do sytuacji kryzysowych. Dotychczas przywołano dwa główne kodeksy etyczne właściwe dla największych ogólnopolskich stowarzyszeń (Wąsicka, 2013, s. 299–302). Oprócz nich można wymienić jeszcze Kodeks Etyki Dziennikarskiej Katolickiego Stowarzyszenia Dziennikarzy (Kodeks Etyki Dziennikarskiej KSD, 2009) i Kartę Etyczną Mediów (1995). Ostatnia z wymienionych uznawana jest za najdonioślejszy dokument deontologii dziennikarskiej, ponieważ została przyjęta przez wszystkie stowarzyszenia dziennikarskie i niektóre organizacje nadawców (Szot, 2013, s. 309–311). Znajdują się w niej kluczowe dla zawodu zasady: prawdy, obiektywizmu, oddzielenia informacji od komentarza, uczciwości, szacunku i tolerancji, pierwszeństwa dobra odbiorcy, wolności i odpowiedzialności.

Koncentrują się one głównie na bohaterze relacji dziennikarskich, ale także na odbiorcach, co jest istotne dla tematyki opisywanej w artykule. Problemem jest to, że wymienione kodeksy zawierają tylko ogólne zasady, przez co ich stosowanie w konkretnych przypadkach jest utrudnione. Nie podlega dyskusji, że w sytuacji kryzysowej podstawowe zasady regulujące etyczną stronę pracy dziennikarskiej są tak samo ważne, jak w czasie normalnym. Jednak zdarzenia nadzwyczajne, ich zwiększona emocjonalność i dynamika stanowią duże utrudnienie dla relacjonujących je osób. Oprócz kluczowych wartości dla zawodu dziennikarskiego, takich jak: prawda, obiektywizm, uczciwość i oddzielenie informacji od komentarza, kodeksy podkreślają zachowanie szacunku w stosunku do rozmówców, od których uzyskuje się informacje (np. DKO, Karta Etyczna Mediów).

Ze względu na charakter artykułu szerszej analizie zostaną poddane tylko zasady odnoszące się do zdarzeń nadzwyczajnych. Według KESDP (b.d.) dziennikarze, przygotowując relacje np. z zamieszek czy demonstracji, powinni „zachować postawę niezaangażowanych obserwatorów, tak by nie stać się przedmiotem manipulacji” (obiektywizm), a sceny śmierci, krwawe skutki konfliktów, przejawy okrucieństwa mogą być „opisywane i pokazywane jedynie pod warunkiem zachowania równowagi między ścisłością relacji a względem na wrażliwość odbiorców, zwłaszcza rodzin ofiar i osób im bliskich” (szacunek i tolerancja). W tej perspektywie można mówić o podmiotowości człowieka i zachowaniu jego godności jako osoby ludzkiej (Drożdż, 2019, s. 46–66). Ostatnia zasada ma niebagatelne znaczenie w kontekście koncepcji Susan D. Moeller, tzw. „znużenia współczuciem” (*compassion fatigue*), które wśród odbiorców przejawia się swoistym zobojętnieniem wobec śmierci, tragedii ludzkich i negatywnych zdarzeń, które wielokrotnie dominują w codziennych serwisach informacyjnych (Moeller, 2018, s. 75–80; Płaneta, 2019, s. 57–64). Odbiorcy mogą odczuwać mniejszą empatię w stosunku do osób poszkodowanych. Mniejsze wrażenie wywołują na nich też katastrofy i inne zdarzenia dziejące się wokół. W dłuższej perspektywie może to powodować negatywne konsekwencje społeczne, jak np. brak reakcji w przypadku dziejącej się komuś krzywdy, brak chęci pomocy.

Choć najważniejsze kodeksy etyczne w marginalnym stopniu odnoszą się do sytuacji nadzwyczajnych i wyjątkowych, to ten aspekt

etyki dziennikarskiej nie został całkowicie pominięty. Potwierdzeniem tego jest opracowanie wykonane przez Karola Jakubowicza dla Centrum Monitoringu Wolności Prasy Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich pt. „Dziennikarz w sytuacji kryzysowej” (Jakubowicz, 2008). Opracowanie charakteryzuje się dużą szczegółowością, przez co powinno być wyznacznikiem zasad relacjonowania zdarzeń nadzwyczajnych (katastrofy naturalne, demonstracje, zamachy terrorystyczne, konflikty zbrojne itp.). Ograniczona objętość artykułu uniemożliwia dokładną analizę każdej zasady, ale konieczne jest przywołanie niektórych spośród nich.

W opracowaniu „Dziennikarz w sytuacji kryzysowej” (Jakubowicz, 2008) jest mocno akcentowane wyważone prowadzenie relacji z miejsca zdarzenia, bez pospiesznych ocen i sensacyjnego tonu narracji w celu uzyskania przewagi nad innymi mediami. Media nie powinny wpływać na podgrzewanie atmosfery i unikać stawiania się aktywnym uczestnikiem zdarzeń. Gdy to konieczne, w czasie demonstracji lub zamieszek, dziennikarze powinni używać nieoznaczonych pojazdów, ukrywać swoją przynależność medialną, a także ustawiać kamery z dala od tłumu, by ich obecność nie wpływała na pokazowe zachowania uczestników i nie wywoływała prowokacji¹. Media powinny przedstawiać przebieg zdarzeń oraz ich przyczyny bez wyraźnie zaznaczonych motywacji politycznych i populistycznych. Przy coraz bardziej zauważalnej polaryzacji politycznej polskich mediów (Kopeć-Ziemczyk, 2020), obiektywne relacjonowanie zdarzeń o charakterze kryzysu wydaje się utrudnione, szczególnie z powodu częstego zaangażowania w nie określonych sił politycznych. Odradzane jest prowadzenie relacji na żywo z miejsc zdarzeń nadzwyczajnych, bo duży ładunek emocjonalny mógłby wywołać niekontrolowane wypowiedzi ze strony dziennikarza. Sama relacja powinna być tak przygotowana, żeby nie pogłębiać cierpienia osób poszkodowanych. Należy docenić opracowanie Karola Jakubowicza, ale wątpliwości może budzić stopień stosowania się do zasad w nim zawartych przez pracowników mediów.

---

1 W przypadku działań wojennych oznaczenie samochodów i samych dziennikarzy w celu pokazania ich roli na polu walki jest konieczne, by uchronić się przed możliwym zagrożeniem.

SPECYFIKA SYTUACJI KRYZYSOWEJ – LUDZIE

Przywołane zasady etyczne stanowią kanon postępowania dziennikarzy w sytuacji kryzysowej, w tym wojny. Jej przebieg, a także specyfika funkcjonowania mediów, istotnie oddziałują na pracę reporterską (Smolak, 2016, s. 29). Media komercyjne działają na konkurencyjnym rynku, a wpływ na ich funkcjonowanie mają m.in. reklamodawcy (Dobek-Ostrowska, 1999, s. 147–149). Ci z kolei wykupują czas antenowy w zależności od popularności danych mediów wśród odbiorców. Dlatego rzetelność relacji z miejsc zdarzeń kryzysowych często musi być konfrontowana z zasadami rynkowymi.

W sytuacjach kryzysowych, w tym w opisywanym w artykule przypadku wojny, na pierwszy plan stawiani są ludzie. Relacje charakteryzują się wysokim stopniem identyfikacji. Wartość informacji, w których uwaga skupia się na człowieku, jest zdecydowanie większa, niż tych o zdarzeniach abstrakcyjnych (Chyliński & Russ-Mohl, 2019, s. 111–112). Doniesienia o zamachach w Paryżu ogniskowały się na liczbie ofiar i terrorystach (Sobera & Smolak, 2018, s. 94–95), a w przypadku trzęsienia ziemi na Haiti w relacjach koncentrowano się na ofiarach i kryzysie humanitarnym (PAP, 2021). Obserwacja serwisów informacyjnych w analizowanym okresie i sposobu relacjonowania konfliktu w Ukrainie pozwala potwierdzić te wnioski. Dominującymi narracjami były: wielka fala uchodźców (głównie kobiet z małymi dziećmi); bohaterska postawa prezydenta Ukrainy Wołodymira Zełenskigo i innych ukraińskich polityków; opór stawiany armii rosyjskiej przez mieszkańców zaatakowanego państwa; reakcje polityków z całego świata na przebieg wydarzeń. Dziennikarz na miejscu zdarzenia przyciąga uwagę ludzi, którzy często są zainteresowani zbliżającym się zagrożeniem, poszkodowanymi i przebiegiem konfliktu, a media są uznawane za jedno z najlepszych źródeł informacji w oczach mieszkańców (Hodalska, 2018, s. 146–148). Może to wynikać z postrzegania dziennikarstwa jako profesji charakteryzującej się zaufaniem publicznym (Kononiuk, 2021, s. 29–30), która to powinna odznaczać się misyjnością i wysokim stopniem wiarygodności dziennikarzy (Szyber, 2020, s. 84). Reporter rozmawiając z osobami poszkodowanymi, często będąc pierwszą osobą z zewnątrz, która dociera w miejsca odcięte od świata, musi wykazać się delikatnością i wyczuciem. Osoby przeżywające kryzys,

traumę mogą wypowiadać się w emocjach, nie kontrolować tego, co mówią i wyolbrzymiać zagrożenie z powodu utraty bliskich czy majątku (Ludwikowska, 2017, s. 161–174). W takich okolicznościach prowadzenie relacji na żywo może być pozbawione obiektywizmu i uczciwości wobec odbiorców. Poczucie zagrożenia charakteryzuje się zwiększoną podatnością na złe informacje i może wywołać panikę. Doświadczanie ciągłego niebezpieczeństwa może wywoływać duże napięcie u dziennikarzy. W pierwszych dniach działań zbrojnych widzowie Polsatu News mogli zauważyć biegnącego w pośpiechu dziennikarza do schronu (Ml, 2022) czy niekontrolowane wyrażenie emocji przez reportera TVN24, nad którym przeleciał pocisk (FC/ tam, 2022). Bez wątplenia relacje dziennikarzy, prowadzone często z narażeniem życia z miejsc konfliktów zbrojnych, są potrzebne, szczególnie w dobie walki informacyjnej i powszechnej dezinformacji. Wątpliwym etycznie pozostaje jednak sens prowadzenie relacji na żywo, które w takich sytuacjach mogą być nieprzewidywalne i wzmacniać niepokój widza.

Kolejna istotna kwestia w opisywanej tematyce to relacjonowanie śmierci. Problem ukazywania śmierci w pracy dziennikarskiej podjęła Wanda Chruściel (2020, s. 28–29) wskazując, że choć materiały dotyczące tej tematyki odznaczają się tragizmem, to jednak wielokrotnie przejawiają one pewną dozę poszukiwania sensacyjności i zbijania kapitału medialnego. Jednym z najbardziej kontrowersyjnych i wyrazistych przejawów sensacyjnego przedstawienia śmierci w mediach było zdjęcie ciała Waldemara Milewicz w dzienniku „Super Express” (Media Express, 2004). Przy takich publikacjach pod dyskusję poddaje się temat godności osób przedstawionych na fotografiach, moralność dziennikarza, który przygotował dany materiał, a także redaktora naczelnego, który zezwolił na jego publikację. Poszanowanie dobra odbiorców i najbliższych osoby zmarłej w tej sytuacji powinno być wartością najistotniejszą. W przypadku konfliktu prowadzonego w Ukrainie problem pokazywania rannych i ciał zmarłych miał złożony charakter. Po pierwsze wskazywał na tragizm cywilów, którzy byli atakowani przez obce wojsko w swoich własnych domach i mieszkaniach, często z zaskoczenia. Po drugie zapowiedzi rozliczenia prezydenta Federacji Rosyjskiej, Władimira Putina, za dokonywanie przez niego zbrodni wojennych na ludności Ukrainy sprawiały, że takie materiały mogły stać się w przyszłości

materiałem dowodowym. Po trzecie ogrom tragedii wojennej oddziaływał na świadomość polityków i audytorium w skali światowej. Można domniemywać, że stąd wynikało wyrażane przez wiele narodów poparcie dla działań Ukrainy w walce z najeźdźcą. Pomimo zarysowanych powyżej argumentów, wątpliwości budziła częstotliwość pokazywania scen śmierci, a także niewystarczające niekiedy zamazywanie pokiereszowanych ciał (materiały często pochodziły od ukraińskich użytkowników Twittera). Trudny do oceny etycznej jest rozdzwitek pomiędzy celowością prowadzenia relacji przedstawiającej tragiczną rzeczywistość wojenną, taką jaka ona jest i jaką doświadczali jej mieszkańcy Ukrainy, a zachowaniem szacunku do wrażliwości odbiorców (także w odniesieniu do koncepcji znużenia współczuciem S. Moeller).

Rozwój technologii spowodował, że w czasie sytuacji kryzysowych w mediach społecznościowych publikowanych jest wiele filmów, zdjęć oraz doniesień świadków zdarzeń. Wielokrotnie z takich relacji korzystają media tradycyjne, umieszczając je w serwisach informacyjnych. Mowa w tym przypadku o tzw. dziennikarstwie obywatelskim, uczestniczącym (Zwiefka-Chwałek, 2009, s. 11–14). Pod względem etycznym samo zjawisko można rozpatrywać z wielu perspektyw (Doktorowicz, 2020, s. 185–205). Świadców relacjonujący wydarzenia działają pod wpływem emocji, nie mając świadomości, jakie skutki mogą wywołać ich relacje. Mogą narażać się na niebezpieczeństwo, wyolbrzymiać fakty, zwiększać sensacyjność przekazu wprowadzając tym samym w błąd odbiorców. Media, chcąc zdobyć przewagę nad konkurencją i pokazać materiał wizualny, rozpowszechniają takie relacje nie mając do końca możliwości ich weryfikacji, co również jest wątpliwe etycznie (Głowacki, 2015, s. 26–27). Już od czasu rewolucji w państwach arabskich zauważalna jest siła mediów społecznościowych w przeciwstawianiu się propagandzie i dezinformacji, często oddziałując na społeczne morale (Bielińska, 2014, s. 381–394).

Konflikt w Ukrainie pokazał, że to właśnie zwykli obywatele stali się głównymi nadawcami przekazów z pola walki, przedstawiając codzienne życie w zrujnowanych miastach. Pośrednikiem w takich relacjach stał się głównie Twitter (m.in. przez profil @Nexta_tv). Media społecznościowe wykreowały swoistych bohaterów, którzy pokazywali, jak należy bronić ojczyzny w czasie heroicznej walki

z armią Federacji Rosyjskiej, a płomiennymi przemowami zagrzewali obywatele i polityków z zagranicy do zdecydowanych działań. Wśród nich można wymienić Wołodymira Zełenskiego (prezydenta Ukrainy), Witalija Kliczkę (mera Kijowa) czy obrońców Wyspy Węży.

Media społecznościowe i udostępniane relacje pokazywały również kryzys humanitarny związany z największymi migracjami, według danych, od drugiej wojny światowej (Grochot, 2022). Użytkownicy sami opisywali swoje historie i przeżycia, apelując do polityków, innych narodów lub do własnych obywateli w celu wywołania właściwego zachowania. Dzięki mediom społecznościowym polscy obywatele oddolnie mogli koordynować pomoc kobietom i dzieciom doświadczonym przez wojnę, przekraczającym granicę i szukającym schronienia.

PODSUMOWANIE

W artykule przedstawiono temat etyki relacjonowania wydarzeń wojennych przez ich uczestników i media. Sytuacje kryzysowe przyciągają uwagę, a chęć jak najszybszego poinformowania o nich zwiększa ryzyko subiektywizmu i przekłamań w relacjach. Dziennikarzom udzielają się emocje uczestników zdarzeń nadzwyczajnych, przez co chłodny ogląd sytuacji i zachowanie obiektywizmu jest trudne do realizacji. Z tego powodu problematyczne jest poddawanie ocenie przestrzegania zasad etyki przez reporterów, w sytuacji, kiedy sami narażają siebie na niebezpieczeństwo, a także doświadczają ludzkich dramatów. Istotną zmienną są sceny śmierci, rozpacz osób poszkodowanych, którzy wielokrotnie tracą bliskich i majątki. Według koncepcji S. Moeller nadmierne oddziaływanie negatywnych emocji i ukazywanie dramatycznych scen, w dłuższej perspektywie czasu może wywołać w społeczeństwie poczucie znużenia, co w aspekcie kryzysu humanitarnego i ciągłej potrzeby pomocy może być niekorzystne. Stąd kluczową kwestią w relacjonowaniu zdarzeń staje się zachowanie powściągliwości i rozwagi.

W przypadku wojny w Ukrainie po raz kolejny znaczącą rolę odegrały media społecznościowe, w tym Twitter. Dzięki bieżącym przekazom mieszkańców bezpośrednio materiały z pola walki mogły być rozpowszechniane na cały świat i wpływać na świadomość opinii

międzynarodowej i polityków. W sensie etycznym, kwestią dyskusyjną pozostaje rola świadków zdarzeń, działających pod wpływem silnych emocji, często nieświadomych podstawowych zasad etycznych i możliwego wpływu ich dramatycznych relacji na odbiorców.

Dynamika i emocjonalność zdarzeń wzmacnia rozdźwięk pomiędzy zachowaniem szczegółowości w relacjonowaniu przebiegu wojny a zachowaniem zasad etyki. Na skutek rywalizacji mediów, postrzegania profesjonalizmu dziennikarskiego, kwestia etyki w relacjonowaniu zdarzeń nadzwyczajnych jest bardzo aktualna i istotna. W przyszłości warto przeanalizować dominujące narracje medialne w czasie wojny w Ukrainie, a także wpływ mediów społecznościowych na przebieg działań.

Należy też zastanowić się nad kwestią prowadzenia relacji na żywo z przebiegu działań wojennych, które często mogą przebiegać w sposób nieprzewidywalny. Przedstawiona w artykule problematyka może posłużyć jako pole do dyskusji na temat funkcjonowania mediów w czasie zdarzeń nadzwyczajnych i wykorzystania zdobytych techniki (relacje na żywo, wykorzystanie dronów itp.) w odniesieniu do zachowania profesjonalizmu dziennikarskiego. Warto rozważyć pewne opóźnienia czasowe w prezentowaniu materiałów, co umożliwiłoby ich przerwanie, gdyby niosło to ryzyko naruszenia zasad etycznych. Z drugiej strony presja rynku, duża konkurencja i ograniczona kontrola nad mediami społecznościowymi z pewnością utrudniają zastosowanie takich rozwiązań. Zwiększeniu obiektywności prezentowanych zdarzeń sprzyjać może również większe zaangażowanie ekspertów z danych dziedzin i odciążenie w ten sposób dziennikarzy, często prezentujących informacje o strategii wojskowej, sprzęcie i innych specjalistycznych zagadnieniach.

BIBLIOGRAFIA

- Barczyszyn-Madziarz, P. (2019). *Dziennikarze polscy, rosyjscy i szwedzcy oraz ich wizja zawodu*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Bielińska, K. (2014). Od Al-Dżaziry do Twittera – wpływ mediów na Arabską Wiosnę. *Przegląd Politologiczny*, 1, 381–394. DOI:10.14746/pp.2014.19.1.24

- Chruściel, W. (2020). Czy media muszą być etyczne? Miejsce wartości moralnych w przekazach medialnych. *Łódzkie Studia Teologiczne*, 29 (1), 23–32. [www.archidiecezja.lodz.pl/lst/pdf/29\(2020-1\)-Wanda-Chrusciel-Czy-media-musza-byc-etyczne-Miejsce-wartosci-moralnych.pdf](http://www.archidiecezja.lodz.pl/lst/pdf/29(2020-1)-Wanda-Chrusciel-Czy-media-musza-byc-etyczne-Miejsce-wartosci-moralnych.pdf)
- Chyliński, M. & Russ-Mohl, S. (2019). *Dziennikarstwo*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Chyliński, M. (2014). Obowiązek zachowania szczególnej staranności i rzetelności przy zbieraniu i wykorzystaniu materiałów prasowych a profesjonalizm dziennikarski. *Studia Medioznawcze*, 3 (58), 25–36. <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-ab-3fd54e-e437-4d98-a823-2daa9cd9d138/c/chylinski.pdf>
- Dobek-Ostrowska, B. (1999). *Podstawy komunikowania społecznego*. Wrocław: Wydawnictwo ASTRUM.
- Doktorowicz, K. (2020). Dziennikarstwo cyfrowe: koniec profesjonalizmu czy nowa misja dziennikarstwa dla każdego? W A. Hess & W. Świerczyńska-Głownia (Red.), *Nie bądźmy obojętni: człowiek, społeczeństwo, polityka: prace ofiarowane prof. dr hab. Teresie Sasińskiej-Klas* (s. 185–205). Kraków: Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. www.media.uj.edu.pl/ksiegi-jubileuszowe
- Drożdż, M. (2019). *Etyka mediów w obronie wartości*. Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie.
- Dziennikarski Kodeks Obyczajowy Stowarzyszenia Dziennikarzy RP (b.d.). Pobrano 23 stycznia 2022 z www.dziennikarzerp.pl/wp-content/uploads/2010/06/kodeks.pdf
- Fc/Tam (2022). *Kijów. Atak na wieżę telewizyjną. Rakieta przeleciała nad głową Wojciecha Bojanowskiego, reportera TVN24*. Pobrano 4 marca 2022 z <https://tvn24.pl/swiat/ukraina-kijow-atak-na-wieze-telewizyjna-rakieta-przeleciala-nad-glowa-wojciecha-bojanowskiego-reportera-tvn24-5619200>
- Głowacki, B. (2015). Internet jako źródło informacji dla dziennikarza – mijanie się z prawdą a etyka dziennikarska. *Studia Medioznawcze*, 1 (60), 21–32. <https://bibliotekanauki.pl/api/full-texts/2020/12/13/23e-23785-791b-4562-a99a-98d08e554b0b.pdf>
- Grochot, A. (2022). *Stoltenberg: Wojna wywołała największy kryzys humanitarny od II wojny światowej*. Pobrano 11 marca 2022 z https://rmf24.pl/raporty/raport-wojna-z-rosja/news-stoltenberg-wojna-wywolala-najwiekszy-kryzys-humanitarny-od-,nId,5879503#crp_state=1
- Hodalska, M. (2018). *Katakлизmy w mediach. Dziennikarskie relacje z klęsk żywiołowych*. Kraków: Wydawnictwo Akademickie.

- Jakubowicz, K. (2008). *Dziennikarz w sytuacji kryzysowej*. Opracowanie dla Centrum Monitoringu Wolności Prasy Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich. Pobrano 23 stycznia 2022 z <https://centruminformacji.tvp.pl/15781075/dziennikarz-w-sytuacji-kryzysowej>
- Karta Etyczna Mediów (1995). Pobrano 24 stycznia 2022 z www.rem.net.pl/services.php
- Kodeks Etyki Dziennikarskiej KSD (2009). Pobrano 24 stycznia 2022 z www.katolickie.media.pl/informacje-ksd/do-kumenty-ksd/53-kodeks-etyki-dziennikarskiej-ksd
- Kodeks Etyki Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich (b.d.). Pobrano 23 stycznia 2022 z www.sdp.pl/o-sdp/kodeks-etyki-sdp
- Kononiuk, T. (2021). Pandemia COVID-19 a ochrona godności człowieka. „Żądło krzywdy” w mediach. *Media Biznes Kultura*, 2 (11), 23–37. DOI: 10.4467/25442554.MBK.21.012.15153
- Kopeć-Ziemczyk, K. (2020). *Polaryzacja mediów w Polsce. Analiza zawartości „Wiadomości” TVP i „Faktów” TVN w okresie kampanii samorządowej w 2018 roku*. Praca doktorska napisana pod kierunkiem dr. hab. Michała Głowackiego. Pobrano 24 stycznia 2022 z www.depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/3892/Polaryzacja%20medi%c3%b3w%20w%20Polsce.%20Analiza%20zawartosci%20Wiadomosci%20TVP%20i%20Faktow%20TVN%20w%20okresie%20kampani%20samorzadowej%202018%20roku.pdf?sequence=1
- Ludwikowska, K. (2017). Żałoba po utracie bliskiej osoby w traumatycznych okolicznościach. W D. Opozda & M. Parzyszek (Red.), *Rodzina w sytuacji straty bliskiej osoby* (s. 161–174). Lublin: Wydawnictwo Episteme. www.depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/14974/Rodzina%20w%20sytuacji%20straty%20bliskiej%20osoby.pdf?sequence=1
- Media Express. (2004). *Naczelny Super Expressu odpowiada na zarzuty*. Pobrano 26 stycznia 2022 z www.wirtualnemedial.pl/arttykul/naczelny-super-expressu-odpowiada-na-zarzuty
- MI. (2022). *Wojna Rosja-Ukraina. Syreny alarmowe przerwały relację reportera Polsat News Andrzeja Wyrwińskiego*. Pobrano 4 marca 2022 z <https://polsatnews.pl/wiadomosc/2022-02-26/wojna-rosja-ukraina-syreny-alarmowe-przerwaly-relacje-reportera-polsat-news>
- Moeller, S. (2018). Compassion fatigue. W R. Bleiker (Red.), *Visual Global Politics* (s. 75–80). Oxon and New York: Routledge.
- PAP. (2021). *Liczba ofiar śmiertelnych trzęsienia ziemi na Haiti wzrosła do 1297*. Pobrano 25 stycznia 2022 z www.pap.pl/aktualnosci/news%2C929846%2CLiczba-ofiar-smiertelnych-trzesienia-ziemi-na-haiti-wzrosla-do-1297.html
- Planeta, P. (2019). Od empatii do ironii : media i ich odbiorcy wobec tragedii wojny w XXI wieku. *Rocznik Medjoznawczy*, 1, 55–79. www.

- pau.krakow.pl/Rocznik_Medioznawczy/Rocznik_Medioznawczy_1_2019_s55-79.pdf
- Skuza, S., Modzelewska, A. & Szeluga-Romańska, M. (2019). Profesjonalizacja zawodu dziennikarza w obliczu konwergencji mediów. *Zarządzanie Mediami*, 7 (2), 79–95. DOI: 10.4467/23540214ZM.19.006.10928
- Smolak, R. (2016). Rola polskich mediów w procesie domestykacji konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. Analiza nagłośnienia medialnego kryzysu na Ukrainie przez „Fakt”, „Gazetę Wyborczą” oraz „Wiadomości” TVP. *Studia Medioznawcze*, 3 (66), 29–43. www.studiamedioznawcze.pl/Numery/2016_3_66/pelny.pdf
- Sobera, W. & Smolak, R. (2018). Komunikowanie o zagrożeniach terrorystycznych w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Polsce i Rosji w wybranych dziennikach opinii. Nagłośnienie ataków w Paryżu. *Studia Medioznawcze*, 1 (72), 89–102. <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-31272df4-c206-4956-9bc2-ea4d67d-78c6d/c/lubczynska.pdf>
- Szot, L. (2013). *Dziennikarze mediów lokalnych w Polsce. Między profesjonalizmem a koniecznością przetrwania*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Stępińska, A. & Ossowski, S. (2011). Dziennikarze w Polsce: wartości, priorytety i standardy zawodowe. *Studia Medioznawcze*, 1 (44), 17–30.
- Szyber, M. (2020). Misja, służba, posłannictwo – o zawodzie dziennikarza we współczesnym świecie. *Dyskurs & dialog. Czasopismo lepszej debaty publicznej*, 4, 77–88. DOI: 10.5281/zenodo.3946543
- Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym Dz.U. 2007 nr 89 poz.590 (2022) (Polska). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20070890590/U/D20070590Lj.pdf>
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe Dz.U.1984 nr 5 poz.24 (2018) (Polska). <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19840050024/U/D19840024Lj.pdf>
- Wąsicka, M. (2013). Idealny model dziennikarstwa w zderzeniu z rzeczywistością. *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne*, 2, 295–310. DOI: 10.14746/ssp.2013.2.16
- Zwiefka-Chwałek, A. (2009). *Dziennikarstwo uczestniczące jako przejaw mediamorfozy*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>